

Steen Skovsgaard (red.)

Et folkekirkeligt genmæle mod Lars Sandbecks kristendomsforståelse

ProRex Forlag, 2025

168 sider

Kr. 200,-

Anmeldt af Ole Bjørn Petersen

Et folkekirkeligt genmæle mod Lars Sandbecks kristendomsforståelse burde snarere have haft titlen *Et folkekirkeligt knockout*. Om der så også er stød under bæltstedet, ja, det lader jeg være op til læseren, men der er *ikke* hos de syv præster lagt op til ”lære- og erkendelsesmæssig ydmyghed” eller ”besiddelse af empati” og en udvist ”gæstfrihed, der er åben over for den andens (her Sandbeck, red.) mulige sandhed”, som Steen Skovsgaard opstiller som dyder for den komparative teologi, underforstået: Det er den, der er i spil i bogens tilbagevisning af *Når kærlighed dømmes* og dens argumenter for alles frelse.

”Fortabelsesteologerne”, som Lars Sandbeck kalder dem, svarer hårdt igen på beskyldningerne om, at læren om den dobbelte udgang er udtryk for dualistisk gruppetænkning og klanmentalitet med dens skjulte hævnmotiv, individualistisk selvoptagethed, retributive retfærdighedsforståelse og kontraktlige frelsesmodel. Så begge parter har smidt boksehandskerne, og som læser er vi nu vidne til teologiske udvekslinger uden nogen form for polstring på hænderne (Bare-knuckle boxing).

Og det er herlig læsning, der ikke stopper ved de to bøger, men forgrener sig videre ud i kronikker og ”Kirkeligt set” i *Kristeligt Dagblad* – herligt, fordi skribenterne bag ”genmælet” er velformulerede vidende teologer, der med ildhu har kastet sig ud i forsvaret for folkekirkens tro og lære, som den kommer til udtryk i den evangelisk-lutherske bekendelse – og dermed også fortabelsen som frelsens forudsætning, som Steen Skovsgaard skriver om i afsnit 1: ”Uden fortabelsens *virkelighed* bliver frelsen fra fortabelsen *uvirkelig*”.

I afsnit 2 giver Jesper Birkler et kort historisk rids af diskussionen om alles frelse, mens Skovsgaard i afsnit 3 dels kritiserer Sandbecks metode dels viser, hvorledes hans bog resulterer i flere teologiske skævvridninger, hvorefter Flemming Baatz Kristensen i afsnit 4 ”Hvor er anfægtelsen” efterlyser en større anfægtelse hos Sandbeck, mens Johannes Bartholdy Glenthøj i et spændende afsnit 5 kritiserer og problematiserer Sandbecks brug af den lutherske bekendelse og de oldkirkelige teologer ud fra forskningsbaserede undersøgelser af de gamle tekster. Herefter tager Helga Døssing Benfeldt over i afsnit 6, hvor hun redegør for, at Sandbecks reformation af den danske folkekirke reelt er en deformation. I afsnit 7 gennemgår Erik Holmgaard forskellige bibelske begreber som Guds vrede, helvede, Djæveln og Jesu kommedag – og så er afsnit 8 helliget en forespørgsel til bestyrelsen for Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter om Sandbeck med sin anti-konfessionelle bog og nedladende tone (”fortabelsesteologer” og ”infernalister”) fortsat kan forblive i sit job som studielektor samme sted. Her kommer vi ned under ”bæltstedet”. Ville de syv præster spørge om det samme til alle de af landets præster, der går ind for alles frelse eller ikke tager opstandelsen og ”siddende ved Guds Faders, den Almægtiges, højre hånd” bogstaveligt? Eller skal man være muslim for at undervise i islam?

Og så er ordet ellers i sidste afsnit 9 overladt til teologer herunder en ortodoks og en katolsk præst. Og nu begynder det for alvor at blive interessant, for begge præster understreger menneskets frie vilje, ”som Gud respekterer”, ifølge Poul Seppelov og Daniel Nørgaard, der understreger ”Gud kan og vil ikke

gøre vold på menneskets frie vilje”, og dermed ligger de begge i slipstrømmen på ”genmælerne”, idet de ”går ind for alles frelse, når ”går ind” betyder ”håber på” og ”beder for”.

Men hvordan kan man bruge den ortodokse og katolske ”frie vilje” som argument samtidig med at være ”pennens krigere” for folkekirkens lutherske bekendelse, når Luther i skriftet *Om den trælbundne vilje* fra 1525 opfatter tanken om en intakt fri vilje, der ved egen kraft kunne sige ja eller nej til nåden, som et tankemæssigt misfoster. Arvesynden sidder så dybt i mennesket, at dets vilje alene kan fornyes ved Helligåndens kraft – og derfor er det også Gud i sit forsyn ”både beslutter og bevirker alting i kraft af sin uforanderlige og evige usvigelige vilje”. Mennesket kan kun være vis på sin frelse, hvis Gud står bag eller endnu mere bastant formuleret af Niels Henrik Gregersen, at ”menneskets forkastelse af Guds ord er et resultat af Guds evige fordømmelse og ikke omvendt” (*Den generøse ortodoksi*, s. 194). Men ikke et ord om Luthers prædestination hos de syv teologer. Måske fordi teologerne holder sig til Luthers pastoralt orienterede teologi, hvor Gud ikke støder nogen fra sig. Den tvetydige Gud viger for åbenbaringens Gud, der giver sig til kende som kærlighed, der ”lokker troens frie gensvar frem”, som Gregersen skriver. Men netop ”lokker”.

Når prædestinationen ikke nævnes, selv om forfatterne trækker på ”Den trælbundne vilje”, er det måske fordi, det bliver en anelse for depressiv. Eller måske fordi de modsat Luther holder en dør åben for, at ”viljen” trods alt ikke er helt ”trælbunden”. Således skriver Skovsgaard i sin bog *Farvel til dommedag*, at ”den, som vil frelses og bære frugt, må også selv række ud” (s. 80) – og Flemming Kristensen i *Genmæle*, at ”Gud vil, at ingen skal fortabes, men at alle omvender sig. Men trods denne høje guddommelige ambition går ”ugudelige mennesker”, der ikke omvender sig, fortabt” (s. 60) – og lidt senere, ”længsel efter tro er tro” (s. 66). Det lugter lidt af ”pelagianisme” eller ”semipelagianisme” – eller med en formulering af Sandbeck i ”Kirkeligt set” (*Kristeligt Dagblad* 31.5.25) ”assisteret selvfrelse”. Men det kommer der sikkert også et ”genmæle” på.

Hvordan ender boksekampen? De syv teologerne har mange citater fra Matthæusevangeliets første ti kapitler, hvor fortabelsen er underforstået eller direkte nævnt, men der er jo også andre citater, der lægger op til alles frelse – hos Matthæus ”Således er det jeres himmelske faders vilje, at ikke et eneste af disse små skal gå fortabt” (Matt 18,14), hvor Lukas lige strammer samme fortælling op med ”en synder, der omvender sig” (Luk 15,7) – med andre ord lidt ”assisteret selvfrelse”.

Men uanset, hvor man står i denne frelses-problematik, så er *Genmæle* et skarpt og velargumenteret indlæg i debatten med mange teologiske pointer i forsvaret for folkekirkens bekendelsesskrifter, der indhegner det teologiske råderum for diskussioner, så man ifølge forfatterne udgår ”kætteriske” vildfarelser. Men det spørgsmål, som Sandbeck også berører i sin bog – og som jeg tror bliver stadig mere påtrængende for den danske folkekirke – er, om kirken kan overleve, hvis den fastholder en bestemt historisk konfession formuleret i en bestemt historisk kontekst for 500 år siden – herunder et deprimerende menneskesyn; mennesket er gennem råddent og burde i princippet ligge i dåbsvandet, livet ud før synden er udrenset. Her har den katolske og den ortodokse kirke en mere menneskelig tilgang til det menneskelige.

Bogen kan klart anbefales, og den lægger op til spændende diskussioner om frelsen, og ikke mindst er den en vigtig brik i et folkekirkeligt puslespil, der er ved at falde fra hinanden.